

20-May, 2025-yil

**JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDA MAHKUMLARNI ALOHIDA
HOLLARDA MUASSASA CHEGARASIDAN CHETGA CHIQISHI HUQUQIY
ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-bosqich 334-guruh kursanti

Alimov Umidjon Nazrulla o'g'li

Anontatsiya: Ushbu maqolada jazoni ijro etish muassasalarida mahkumlarni alohida hollarda muassasa chegarasidan chetga chiqishi huquqiy asoslarini takomillashtirish bo'yicha ma'lumotlar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Jazoni ijro etish muassasalari, mahkumlar, jismoniy va ruhiy holati, uchrashuv, ijtimoiy rehabilitatsiya, ruxsatnoma va nazorat mahkumlarni huquqiy himoya qilish

Jazoni ijro etish muassasalari tizimi; huquqni muhofaza qilish hamda jamiyatga jinoyatlar profilaktikasi sohasida muhim rol o'ynaydi. Mahkumlarni jazoni ijro etish muassasalarida sud tayinlagan jazo muddatini o'tashi, ularning jismoniy va psixologik holati yaxshilanishi, jinoyatchilikning oldi olinishi va mahkumlarning qayta jamiyatga moslashishi uchun xizmat qiladi. Ba'zi hollarda, mahkumlarni muassasa doirasidan chetga chiqishi ham mahkumlar uchun ularni qarashlarini ijobiy tamonga o'zgartyirish hamda inson huquqlarining rivoji uchun turtki bo'lishi mumkin.

1. Mahkumlarni muassasa chegarasidan chetga chiqishi uchun huquqiy asoslar

Mahkumlarni jazoni ijro etish muassasalaridan chetga chiqishi uchun aniq huquqiy asoslar mavjud. Bular, odatda, quyidagicha bo'ladi:

Sog'liqni saqlash bo'yicha zaruriyatlar: Agar mahkumning jismoniy yoki ruhiy holati tibbiy yordamni talab qilsa, u holda muassasa tashqarisiga chiqish uchun ruxsat berilishi mumkin. Bu, odatda, sud va jamoat xavfsizligini ta'minlash uchun qat'iy nazorat ostida amalga oshiriladi.

Oilaviy zaruriyatlar: Ba'zi hollarda, mahkumlar oila a'zolari bilan uchrashish uchun chetga chiqishiga ruxsat berilishi mumkin. Biroq, bunday ruxsatlar ham qat'iy nazorat ostida bo'lishi kerak.

Yaqin qarindoshining vafoti: Ota-onasi, aka-ukasi, opa-singlisining vafoti mahkumning alohida hollarda muassasa doirasidan tashqariga chiqishi uchun asos bo'lishi mumkin.

2. Tashqariga chiqish uchun amaldagi qonunlar va normativ hujjatlar

Agar mahkumlar muassasa chegarasidan chetga chiqishi kerak bo'lsa, bu jarayon amaldagi qonunlar va me'yoriy hujjatlar asosida tartibga solinadi. Asosiy huquqiy manbalar:

BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi: Inson huquqlarining asosini shu bilan birgalikda mahkumlarning ham huquqlarini asosi hisoblanib, Har bir inson qayerda bo'lishidan qat'iy nazar, o'zining huquq sub'ekti sifatida tan olinishiga haqli.

20-May, 2025-yil

JIKning 82-moddasi mahkumlarning alohida hollarda muassasa doirasidan chetga chiqishi: Ushbu qonun, jazoni ijro etish tizimining ishlash tartibini belgilaydi. Mahkumlarni alohida hollarda tashqariga chiqarish uchun qo'llaniladigan asoslar, shartlar va nazorat mexanizmlari bu qonunda aniq ko'rsatilgan.

Jinoyat-protsessual kodeksi: Agar mahkumlarni jazoni ijro etish muassasasidan tashqariga chiqarish masalasi sud tomonidan ko'rilsa, sudning bu boradagi qarorlariga asoslanadi.

3. Alohida hollarda mahkumlarning muassasa tashqarisiga chiqarilishi

Mahkumlarga alohida hollar (yaqin qarindoshining vafoti yoki hayoti uchun xavfli bo'lgan og'ir kasalligi, mahkumga yoki uning oilasiga jiddiy moddiy zarar yetkazgan voqea) munosabati bilan borish-kelish uchun ketadigan vaqtni (to'rt sutkagacha) hisobga olmagan holda, yetti sutkagacha bo'lgan muddatga jazoni ijro etish muassasasi doirasidan chetga chiqishga ruxsat etilishi mumkin.

Mahkumlarga O'zbekiston Respublikasi doirasida chetga chiqishga ruxsat etiladi. Mahkumning chetga chiqishga ruxsat so'rab yozgan arizasini muassasa ma'muriyati bir sutka ichida ko'rib chiqadi. Bu haqda mahkumning shaxsi, xulq-atvori, tasdiqlovchi hujjatlar bor yo'qligidan kelib chiqib qaror qabul qilinadi. Chetga chiqishga beriladigan ruxsatnoma prokuror tomonidan tasdiqlanadi.

4. Muassasa chegarasidan chetga chiqishni tartibga soluvchi huquqiy mexanizmlar

Mahkumlarni muassasa tashqarisiga chiqarish mexanizmi, bir qancha huquqiy normativlar bilan tartibga solinadi:

Ruxsatnoma va nazorat: Mahkumlar muassasa tashqarisiga chiqqanda, ular ustidan nazorat tizimi amalga oshiriladi. Bu nafaqat xavfsizlikni, balki mahkumning qaytib kelishini va uning rehabilitatsiya jarayonini ta'minlashni ham o'z ichiga oladi.

O'zgarishlar va takomillashtirishlar: Mahkumlarni muassasa tashqarisiga chiqarish huquqiy tartibida doimiy o'zgarishlar va takomillashtirishlar talab etiladi. Misol uchun, jinoyatlarni qayta sodir etish xavfi, rehabilitatsiya ehtiyojlari va jamiyatga qaytish jarayonlarini inobatga olgan holda yangi normativ hujjatlar ishlab chiqilishi mumkin.

5. Takomillashtirish uchun takliflar

Qonunlar va tartiblarni yanada moslashtirish: Mahkumlarning muassasa tashqarisiga chiqishiga oid tartiblarni yanada moslashtirish va yaxshilash zarur. Buning uchun, jazoni ijro etish jarayonida jinoyatchilikning oldini olish va mahkumlarni qayta ijtimoiylashtirishni qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlar ishlab chiqilishi kerak.

Mahkumlarning huquqlarini himoya qilish: Mahkumlarning huquqlarini himoya qilish va ularga adolatli munosabatda bo'lishni ta'minlash muhim. Shuningdek, ularning xavfsizligi, sog'lig'i va rehabilitatsiyasi bo'yicha yaxshilanishlar kiritilishi zarur.

Samarali nazorat tizimlarini joriy etish: Mahkumlarning muassasa tashqarisiga chiqishi nazoratini yanada mustahkamlash kerak. Bu, o'z navbatida, jamiyatga qaytgan mahkumlar uchun muvaffaqiyatli rehabilitatsiya jarayonlarini ta'minlashga yordam beradi.

20-May, 2025-yil

XULOSA

Mahkumlarni jazoni ijro etish muassasasidan tashqariga chiqishi masalasi, ijtimoiy rehabilitatsiya va xavfsizlikni ta'minlash nuqtai nazaridan muhim ahamiyatga ega. Huquqiy asoslar va tartiblarni takomillashtirish, adolatli va samarali tizim yaratish uchun doimiy ishlanmoqda. Takomillashtirilgan mexanizmlar va yangi qonunlar, mahkumlarning qayta ijtimoiylashishi va jinoyatchilikning oldini olishda muhim rol o'ynashi mumkin.

